

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра внутрішньої медицини № 3 та ендокринології
Навчальний рік 2021-2022

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«Внутрішня медицина (в тому числі ендокринологія) з особливостями
дитячого віку»

Нормативний освітній компонент

Форма здобуття освіти очна

Галузь знань «22» Охорона здоров'я

Спеціальність «228» Педіатрія

Спеціалізація (за наявності) _____

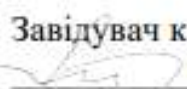
Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти

ОПП Педіатрія

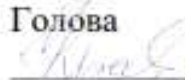
Курс IV

Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри
внутрішньої медицини № 3 та
ендокринології

Протокол від
“30” серпня 2021 року № 14

Завідувач кафедри
 проф. Л.В. Журавльова

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем
терапевтичного профілю
Протокол від
“31” серпня 2021 року № 1

Голова
 проф. П. Г. Кравчун

Харків – 2021 р.

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

- 1. Журавльова Лариса Володимирівна – завідувач кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології, професор, доктор медичних наук.*
- 2. Цівенко Оксана Іванівна – завуч кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології, доцент, кандидат медичних наук.*
- 3. Лахно Ольга Вікторівна - доцент кафедри внутрішньої медицини № 3 та ендокринології, кандидат медичних наук.*
- 4. Сокольнікова Неля Володимирівна – доцент кафедри внутрішньої медицини № 3 та ендокринології, кандидат медичних наук.*

ДАНИ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Журавльова Лариса Володимирівна – завідувач кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології Харківського національного медичного університету, професор, доктор медичних наук. Професійні інтереси: внутрішні хвороби, кардіологія, ендокринологія. Профайл:

<https://www.facebook.com/prof.zhuravlyova>. Тел. 0504002195, lv.zhuravlova@knmu.edu.ua. Очні консультації: 8.00-15.00 на кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології ХНМУ; онлайн консультації 8.00-15.00 <http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=862>.

Цівенко Оксана Іванівна - завуч кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології, доцент, кандидат медичних наук. Професійні інтереси: внутрішні хвороби, гастроентерологія, пульмонологія. Тел. 0953392065, oi.tsivenko@knmu.edu.ua. Очні консультації: 8.00-15.00 на кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології ХНМУ; онлайн консультації 8.00-15.00 <http://distance.knmu.edu.ua/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=11491>.

Котовщикова Наталя Миколаївна - доцент кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології Харківського національного медичного університету, кандидат медичних наук. Професійні інтереси: внутрішні хвороби, кардіологія, гематологія. Профайл:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100068105730554>. Тел. 0503005821, nm.kotovshchykova@knmu.edu.ua. Очні консультації: 8.00-15.00 на кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології ХНМУ; онлайн консультації 8.00-15.00 <http://distance.knmu.edu.ua/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=11479>.

Моїсеєнко Тетяна Анатоліївна - доцент кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології Харківського національного медичного університету, кандидат медичних наук. Професійні інтереси: внутрішні хвороби, ендокринологія, дієтотерапія. Профайл:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100041615145095>. Тел. +380936641533, ta.moiseienko@knmu.edu.ua. Очні консультації: 8.00-15.00 на кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології ХНМУ; онлайн консультації 8.00-15.00 <http://distance.knmu.edu.ua/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=11484>.

Лахно Ольга Вікторівна - доцент кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології Харківського національного медичного університету, кандидат медичних наук. Професійні інтереси: внутрішні хвороби, ендокринологія, гастроентерологія. Профайл: <https://www.facebook.com/lakhno.olga>. Тел. +380503009369, ov.lakhno@knmu.edu.ua. Очні консультації: 8.00-15.00 на кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології ХНМУ; онлайн консультації 8.00-15.00 <http://distance.knmu.edu.ua/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=11483>.

Сайт кафедри: <http://vnmed3.kharkiv.ua/>.

Розклад проведення занять: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця (8⁴⁵-12²⁰ – перша зміна та 12²⁵-15⁵⁰ – друга зміна, у відповідності до розкладу).

Локація: учбові кімнати кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології на базі КНП ХОР «Обласна клінічна лікарня» (м. Харків, пр. Незалежності 13).

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Внутрішня медицина (в тому числі ендокринологія) з особливостями дитячого віку» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Педіатрія»

Опис навчальної дисципліни (анотація).

Згідно навчального плану підготовка лікарів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» вивчення навчальної дисципліни «Внутрішня медицина (в т.ч. ендокринологія) з особливостями дитячого віку» здійснюється на IV курсі (7-8 семестрах).

Дисципліна структурована на п'ять розділів:

1. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб ендокринної системи.
2. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб органів травлення.
3. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб органів дихання.
4. Основи діагностики, лікування та профілактики хвороб крові та кровотворних органів.
5. Загальні питання внутрішньої медицини.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

- а) лекції;
- б) практичні заняття;
- в) самостійна робота студентів;
- г) консультації.

Предметом вивчення Внутрішньої медицини, як навчальної дисципліни є вивченні студентами пропедевтики внутрішньої медицини, пропедевтики інших клінічних дисциплін (педіатрії, загальної хірургії), а також інших базових дисциплін (медичної біології, медичної та біологічної фізики, біоорганічної та біологічної хімії, гістології, цитології та ембріології, анатомії людини, патоморфології, фізіології та патофізіології, мікробіології, вірусології та імунології, радіології) й інтегрується з цими дисциплінами. Вона закладає основи для засвоєння студентами знань з профільних клінічних професійно-практичних дисциплін, а також формує вміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини.

Міждисциплінарні зв'язки

Внутрішня медицина як навчальна дисципліна: а) ґрунтується безпосередньо на вивченні студентами пропедевтики внутрішньої медицини, пропедевтики інших клінічних дисциплін (педіатрії, загальної хірургії), а також інших базових дисциплін (медичної біології, медичної та біологічної фізики, біоорганічної та біологічної хімії, гістології, цитології та ембріології, анатомії

людини, патоморфології, фізіології та патофізіології, мікробіології, вірусології та імунології, радіології) й інтегрується з цими дисциплінами;

б) закладає фундамент для засвоєння студентами знань з профільних клінічних професійно-практичних дисциплін;

в) формує уміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини.

Пререквізити та кореквізити дисципліни. Анатомія, фізіологія, гістологія, патологічна анатомія, патологічна фізіологія, пропедевтика внутрішніх хвороб; клінічна фармакологія, хірургія, дитячі хвороби.

Сторінка в Moodle <http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=14>.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Внутрішня медицина (в тому числі ендокринологія) з особливостями дитячого віку» є здобуття та поглиблення знань, вмінь, навичок та інших компетентностей з внутрішньої медицини, необхідних у професійній діяльності, які встановлені на основі освітньо-професійної програми.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Внутрішня медицина (в тому числі ендокринологія) з особливостями дитячого віку» є набуття студентами компетентностей згідно до загальних і фахових компетентностей освітньо-професійної програми «Медицина» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 222 Медицина. Для опанування кваліфікації «Магістр медицини» є необхідним: володіння навичками опитування, здатність до визначення необхідного переліку лабораторно-інструментальних досліджень та оцінки їх результатів, встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання, визначення необхідного режиму праці та відпочинку, характеру харчування при лікуванні захворювань, визначення принципів та характеру лікування захворювань, виконання медичних маніпуляцій, діагностування невідкладних станів і надання екстреної медичної допомоги, ведення медичної документації, здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність до адаптації та дії в новій ситуації, прийняття обґрунтованого рішення, здатність працювати в команді, діяти соціально відповідально та свідомо.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування студентами **компетентностей:**

інтегральні:

здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог;

загальні:

- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професії;
- здатність до здійснення саморегуляції та ведення здорового способу життя;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність до вибору стратегії спілкування;
- здатність працювати в команді;
- навички міжособистісної взаємодії;
- здатність спілкуватися рідною мовою як усно, так і письмово;
- здатність спілкуватись іншою мовою;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність вчитися і бути сучасно навченим;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
- визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків;
- здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо;
- прагнення до збереження навколишнього середовища.

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність до встановлення попереднього клінічного діагнозу захворювання;
- навички збирання інформації про пацієнта;
- здатність до оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень;
- здатність до визначення принципів та характеру лікування захворювань;
- здатність до діагностування невідкладних станів;
- здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів;
- здатність до визначення тактики надання екстреної медичної допомоги
- навички надання екстреної медичної допомоги
- навички виконання медичних маніпуляцій;
- здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань;
- здатність до визначення лікувального харчування при лікуванні захворювань;
- здатність до визначення тактики ведення контингенту осіб, що підлягають диспансерному нагляду;
- здатність до проведення експертизи працездатності;
- здатність до ведення медичної документації;
- здатність до обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації;

- здатність до проведення заходів щодо організації та інтеграції надання медичної допомоги;
- здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення;
- здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне);
- здатність до оцінки впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції;
- здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я;
- здатність до проведення заходів щодо забезпечення якості та безпеки медичної допомоги;
- здатність до проведення заходів щодо підвищення ефективності використання ресурсів;
- здатність до проведення маркетингу медичних послуг.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1. Володіти загальними та спеціальними фундаментальними та професійно-орієнтованими знаннями, уміннями, навичками, компетентностями, необхідними для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді.

ПРН 2. Володіти знаннями щодо психофізіологічних особливостей людини, здоров'я людини, підтримки здоров'я, профілактики захворювань, лікування людини, здоров'я населення.

ПРН 3. Застосовувати набуті знання, навички та розуміння для вирішення типових задач діяльності лікаря, сфера застосування яких передбачена переліками синдромів та симптомів, захворювань, невідкладних станів, лабораторних та інструментальних досліджень, медичних маніпуляцій.

ПРН 4. Проводити збір інформації про пацієнта.

ПРН 5. Оцінювати результати опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень.

ПРН 6. Встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання.

ПРН 7. Визначати характер, принципи лікування захворювань.

ПРН 8. Визначати необхідну дієту, режим праці та відпочинку при лікуванні захворювань.

ПРН 9. Визначати тактику ведення контингенту осіб, що підлягають диспансерному нагляду.

ПРН 10. Проводити діагностування невідкладних станів, визначення тактики надання екстреної медичної допомоги.

ПРН 15. Виконувати медичні маніпуляції.

ПРН 17. Вміти вести медичну документацію, обробляти державну, соціальну та медичну інформацію.

ПРН 18. Здійснювати оцінку стану здоров'я людини та забезпечувати його підтримку з урахуванням впливу навколишнього середовища та інших факторів здоров'я.

ПРН 20. Застосовувати набуті знання щодо існуючої системи охорони здоров'я для оптимізації власної професійної діяльності та участі у вирішенні практичних завдань галузі.

ПРН 21. Дотримуватись етичного кодексу лікаря, що забезпечує сформованість фахівця з належними особистими якостями.

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних **соціальних навичок (Soft skills):** стресостійкість, вміння пристосовуватися до ситуації, комунікабельність, вміння працювати в команді, бажання навчатися, критичне мислення, вміння планувати.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	вечірня форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва галузі знань)	Нормативна (за вибором)	
Загальна кількість годин - 135	Спеціальність: 228 «Педіатрія» (код та найменування спеціальності)	Рік підготовки:	
		4-й	--
		Семестр	
		7, 8-й	--
Годин для денної (або вечірньої) форми навчання: аудиторних – 80 самостійної роботи студента - 55	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Другий (магістерський) рівень</u>	Лекції	
		10 год.	--
		Практичні, семінарські	
		70 год.	--
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		55 год.	--
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: диф.залік			

2.1. Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Диспепсія та хронічні гастрити	2	Дистанційний
2.	Запальні захворювання тонкої та товстої кишки	2	Дистанційний
3.	Гострі та хронічні лейкози	2	Дистанційний
4.	Цукровий діабет. Етіологія, патогенез, клініка,	2	Дистанційний
5.	Гострі та хронічні ускладнення цукрового діабету.	2	Дистанційний
	Разом	10	

2.2.2 Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1				

2				
	Всього годин			

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Схема історії хвороби. Кислотозалежні захворювання	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
2	Запальні захворювання тонкої та товстої кишки. Синдром подразненої кишки	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
3	Захворювання гепатобіліарної системи.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
4	Підсумкове заняття по захворюванням органів травлення.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)
5	Гемофілія та тромбоцитопенічна пурпура.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та	Поточний контроль (опитування, тестування)

			дистанційної форм навчання	
6	Анемії	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
7	Гострі та хронічні лейкої	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
8	Підсумкове заняття по захворюванням органів кровотворення	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)
9	Цукровий діабет. Особливості перебігу в дитячому віку. Ускладнення цукрового діабету	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
10	Захворювання щитоподібної залози	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
11	Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи. Ожиріння	5	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та	Поточний контроль (опитування, тестування)

			студентів для очної та дистанційної форм навчання	
12	Підсумкове заняття по захворюванням ендокринної системи.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)
13	Пневмонії та плеврити	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
14	Хронічний бронхіт та бронхіальна астма.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
15	Підсумкове заняття по захворюванням органів дихання.	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)
16	Диференційний. залік	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Диференційований залік (тестування, письмова та усна відповідь на питання білету)
	Всього годин	70		

2.2.4. Лабораторні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1				
2				
	Всього годин			

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою № 1 «Схема істроїї хвороби. Кислотозалежні захворювання». - Опанування навичками трактування даних 24-годинного стравохідного рН-моніторингу за темою. - Опанування навичками трактування ендоскопічної картини стравоходу, шлунку та 12-палої кишки за темою. - Опанування навичками трактування результатів дихальних тестів зі стабільним ізотопом (¹³C-сечовиною). - Опанування навичками трактування дослідження кислотоутворення (внутрішньошлункова топографічна експрес рН-метрія). - Опанування навичками трактування результатів езофагогастродуоденоскопії з біопсією за темою 	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
2	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою № 2 «Запальні захворювання тонкої та товстої кишки. Синдром подразненої кишки». - Опанування навичками трактування результатів копроцитограма. - Опанування навичками трактування результатів імуноферментного визначення антитіл до тканинної 	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)

	<p>трансглютамінази та до пептидів гліадину при целиакії (метод ELISA), водневих тестів.</p> <p>- Опанування навичками трактування ендоскопічної картини товстої кишки за темою.</p> <p>- Опанування навичками трактування результатів фекального кальпротектину.</p>			
3	<p>- Підготовка до практичного заняття за темою №3 «Гострі та хронічні ускладнення цукрового діабету. Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих, при вагітності».</p> <p>- Опанування навичками надання медичної допомоги хворим з кетоацидозом, при діабетичній кетоацидотичній та гіпоглікемічній комах Підготовка до практичного заняття за темою № 3 «Захворювання гепатобіліарної системи».</p> <p>- Опанування навичками інтерпретації даних загального та біохімічного аналізу крові (загальний білок, білкові фракції, білірубін та його фракції, активність АЛТ, АСТ, лужної фосфатази).</p> <p>- Опанування навичками оцінки результатів серологічного дослідження крові (сироваткові маркери вірусних і аутоімунних гепатитів; полімеразна ланцюгова реакція, якісний і кількісний аналіз; генотипування вірусу).</p> <p>- Опанування навичками трактування даних УЗД печінки, жовчного міхура, підшлункової залози, селезінки та судин портальної системи (доплерографії) за темою.</p>	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
4	<p>- Підготовка до практичного заняття за темою № 4 «Підсумкове заняття по захворюванням органів травлення»</p>	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)

			викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	
5	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою № 5 «Гемофілія та тромбоцитопенічна пурпура». - Опанування навичками інтерпретації загального аналізу крові. - Опанування методики визначення групи крові. - Опанування навичками інтерпретації коагулограми при гемофільї 	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
6	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою № 6 «Анемії» - Опанування навичками інтерпретації загального аналізу крові. - Опанування навичками трактування результатів дослідження обміну заліза (залізо сироватки, загальна залізо зв'язуюча здатність сироватки, насичення трансферину залізом, рівень феритину). - Опанування навичками оцінки даних пунктату кісткового мозку. 	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
7	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою №7 «Гострі та хронічні лейкемії» - Опанування навичками інтерпретації загального аналізу крові та мієлограми. - Опанування методикою переливання компонентів крові та кровозамінників. - Оцінка даних цитохімічних досліджень. - Опанування навичками інтерпретації даних рентгенологічного дослідження кісток за темою. 	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
8	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до практичного заняття за темою № 8 	4	Презентації, відео-	Підсумковий контроль

	«Підсумкове заняття по захворюванням органів кровотворення»		матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	(опитування, тестування, написання історії хвороби)
9	<p>- Підготовка до практичного заняття за темою № 9 «Цукровий діабет. Особливості перебігу в дитячому віку. Ускладнення цукрового діабету»</p> <p>- Опанування навичками аналізувати дані лабораторних методів дослідження (тест толерантності до глюкози, глікемічний профіль, С-пептид, HbA1c, ліпіди).</p> <p>- Опанування навичками інтерпретування глікемічного профілю, рівню глікованого гемоглобіну, виписування рецептів на основні цукрознижувальні препарати.</p> <p>- Опанування навичками надання медичної допомоги хворим з кетоацидозом, при діабетичній кетоацидотичній та гіпоглікемічній комах</p>	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
10	<p>- Підготовка до практичного заняття за темою № 10 «Захворювання щитоподібної залози».</p> <p>- Опанування навичками трактування даних гормонального обстеження щитоподібної залози (ТТГ, Т3, Т4, кальцитонін, АТПО, антитіла до рецепторів ТТГ, тиреоглобуліну).</p>	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
11	<p>- Підготовка до практичного заняття за темою № 11 «Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи. Ожиріння».</p> <p>- Опанування навичками визначення ступеня ожиріння за ІМТ, співвідношенням ОТ/ОС.</p>	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для	Поточний контроль (опитування, тестування)

	- Опанування навичками трактування даних гормонального обстеження (СТГ, ІФР-1, пролактин, гонадотропіни, вазопресин) та аналізу сечі за Зимницьким		очної та дистанційної форм навчання	
12	Підготовка до практичного заняття за темою № 12 «Підсумкове заняття по захворюванням ендокринної системи».	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)
13	- Підготовка до практичного заняття за темою № 13 «Пневмонії та плеврити». - Опанування навичками інтерпретації аналізу мокротиння (мікроскопічне, бактеріологічне, бактеріоскопічне дослідження), визначення чутливості до антибіотиків. - Опанування навичками інтерпретації даних сонографії та рентгенографії органів грудної порожнини у двох проекціях за темою	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
14	- Підготовка до практичного заняття за темою № 14 «Хронічні бронхіти та бронхіальна астма» - Опанування навичками інтерпретації аналізу мокротиння (мікроскопічне, бактеріологічне, бактеріоскопічне дослідження), визначення чутливості до антибіотиків. - Опанування навичками інтерпретації показників функції зовнішнього дихання за темою	3	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Поточний контроль (опитування, тестування)
15	- Підготовка до практичного заняття за темою № 15 «Підсумкове заняття по захворюванням органів дихання»	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та	Підсумковий контроль (опитування, тестування, написання історії хвороби)

			студентів для очної та дистанційної форм навчання	
16	- Підготовка до практичного заняття за темою № 16 «Диференціальний залік»	4	Презентації, відео-матеріали, методичні рекомендації для викладачів та студентів для очної та дистанційної форм навчання	Диференційований залік (тестування, письмова та усна відповідь на питання білету)
	Разом	55		

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ».

Рекомендовано проводити практичні заняття з включенням:

- 1) контролю початкового рівня знань за допомогою тестів, складених у форматі запитання з 5 варіантами відповіді, з яких 1 – правильна;
- 2) опитування студентів за темою заняття;
- 3) ведення 1-2 хворих з захворюваннями та станами, що відповідають тематиці заняття, з наступним обговоренням правильності встановлення діагнозу, диференціальної діагностики та лікувальних заходів із застосуванням засад доказової медицини і у відповідності до Національних та Європейських настанов і протоколів;
- 4) розгляду результатів додаткових методів дослідження (лабораторних та інструментальних), які застосовуються при діагностиці і проведенні диференційного діагнозу, розгляд яких передбачений темою практичного заняття;
- 5) контролю кінцевого рівня знань за тестовими завданнями, складеними у форматі Крок-2.

Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на практичному занятті відповідно до конкретних цілей, засвоєння змістових розділів – на практичних підсумкових заняттях. Рекомендується застосовувати такі засоби оцінки рівня підготовки студентів: комп'ютерні тести, розв'язання ситуаційних задач, проведення лабораторних досліджень і трактування та оцінка їх результатів, аналіз і оцінка результатів інструментальних досліджень і параметрів, що характеризують функції організму людини, контроль засвоєння практичних навичок.

Поточний контроль (ПК) проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті та передбачає врахування ПНД. Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на практичному занятті відповідно до конкретних цілей. Застосовуються такі засоби оцінки рівня підготовки студентів: комп'ютерні тести, розв'язання ситуаційних задач, трактування та оцінка результатів лабораторних досліджень, аналіз і оцінка результатів інструментальних досліджень і параметрів, що характеризують функції організму людини, контроль засвоєння практичних навичок. Підсумкове заняття (ПЗ) обов'язково проводиться згідно з програмою навчальної дисципліни протягом семестру за розкладом, під час занять. Прийом ПЗ здійснюється викладачем академічної групи. Оцінювання здійснюється за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Перерахунок середньої оцінки за поточну навчальну діяльність у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...» або середню оцінку (с точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу АСУ. Мінімальна кількість балів, яку має набрати студент за поточну діяльність під час вивчення розділу, становить 70 балів, максимальна кількість балів - 120 балів.

Оцінювання самостійної роботи студентів. Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд з аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Оцінювання індивідуальних завдань студента здійснюється за умов виконання завдань викладача (доповідь реферату на практичному занятті, доповідь з презентацією на практичному занятті, доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей, участь у Всеукраїнській олімпіаді). Бали (не більше як 10) додаються, як заохочувальні. Загальна сума балів за поточну навчальну діяльність не може перевищувати 120 балів.

Залік, для дисципліни в осінньому семестрі проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за поточну діяльність викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ та переводить її у бали за допомогою (табл.1). Оцінка визначається у балах від 70 до 120 та відміткою – «відпрацьовано», «не відпрацьовано».

Організація підсумкового контролю – диференційованого заліку. Допуск до диференційованого заліку визначається у балах поточної навчальної діяльності, а саме: min - 70, max - 120 балів. Диференційований залік проводиться викладачем академічної групи або комісійно вразі незгоди студента з результатами атестації. Якщо іспит не складено, встановлюються дати перескладання під час канікул, до початку наступного семестру. Безпосередньо диференційований залік оцінюється від - 50 до – 80 балів.

Проведення диференційованого заліку:

1. Вирішення пакету тестових завдань, який включає базові тестові завдання ЛП «Крок -2» у кількості 30 тестів. Критерій оцінювання – 95-100% вірно вирішених завдань, «склав - не склав».

2. Оцінювання засвоєння практичних навичок (критерії оцінювання – «виконав» або «не виконав»).

3. Оцінювання теоретичних знань за складеними на кафедрі білетами, які містять по п'ять теоретичних питань, з розділів дисципліни, які вивчалися протягом навчального року, критерії оцінювання теоретичних знань за таблицею 1.

Табл. 1. Оцінювання теоретичних знань

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають теоретичну частину дисципліни	За кожну відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає:
1	16	13	10		«5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Оцінка з дисципліни

Оцінка з дисципліни визначається як сума балів: середнє арифметичне балів за 2 семестри, протягом яких вивчалась дисципліна, які переводяться у 120-бальну шкалу ECTS (табл.2) в осінньому та весняному семестрах. Потім до них додається кількість балів, які студент отримав під час складання диференційованого заліку.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за вивчення дисципліни – 200 балів, у тому числі максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 120 балів. Мінімальна кількість балів становить 120.

Табл. 2. Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Після завершення вивчення дисципліни відповідальний за організацію навчально-методичної роботи на кафедрі або викладач виставляють студенту кількість балів та відповідну оцінку у залікову книжку та заповнюють відомості успішності студентів з дисципліни за формою У-5.03В – **диференційований залік**.

Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які були допущені до диференційованого заліку, але не склали його та які не допущені до заліку.

3.2. Питання до заліку:

- Цукровий діабет, класифікація, етіологія, патогенез, клініка, діагностика: алгоритми та протоколи діагностики.
- Цукровий діабет тип 1 та тип 2, сучасні методи терапії: алгоритми та протоколи лікування.
- Гострі та хронічні ускладнення цукрового діабету. Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих, при вагітності: алгоритми та протоколи лікування гіпоглікемічної коми, діабетичної кетоацидотичної коми, діабетичної нейропатії, діабетичної нефропатії, ретинопатії, синдрому діабетичної стопи.
- Йододефіцитні захворювання щитоподібної залози. Ознаки ендемічної місцевості за ВООЗ. Клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гіпотиреоз та тиреоїдити. Класифікація, діагностика, клініка, лікування: алгоритми діагностики та лікування йододефіцитних захворювань, гіпотиреозу, тиреоїдитів.
- Тиреотоксикоз. Клінічні форми. Діагностика, лікування. Рак щитоподібної залози. Класифікація, клініка, діагностика, лікування.
- Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи. Ожиріння. Захворювання статевих залоз: алгоритми діагностики та лікування соматотропної недостатності, хвороби Іценко-Кушінга, акромегалії, гіперпролактинемії, нецукрового діабету, гіпопітуїтаризму, ожиріння, захворювання статевих залоз.
- Гемофілії та тромбоцитопенічна пурпура. Визначення. Етіологія та патогенез, основні клінічні синдроми. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика кровотеч. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Анемії (постгеморагічна, залізодефіцитна, В₁₂-дефіцитна, фолієводефіцитна, апластична, гемолітична).
- Визначення. Етіологічні фактори та патогенез. Механізми внутрішньосудинного та внутрішньоклітинного гемолізу. Особливості клініки та лабораторної діагностики різних форм. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування різних форм анемій. Переливання компонентів крові та кровозамінників. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Гострі лейкемії. Визначення. Сучасні погляди на етіологію та патогенез. Класифікація. Основні клініко-гематологічні синдроми. Клінічні прояви. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування.

Підтримуюча терапія. Трансплантація кісткового мозку. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

- Хронічні лейкомії. Визначення хронічної мієлоїдної лейкомії, хронічної лімфоїдної лейкомії, мієломної хвороби, справжньої поліцитемії. Сучасні погляди на етіологію та патогенез. Класифікація. Основні клінічні прояви та клініко-гематологічні синдроми. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Трансплантація кісткового мозку. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Хронічні бронхіти. Визначення. Значення паління, екологічних, професійних факторів та інфекції у розвитку хронічного обструктивного захворювання легень. Класифікація. Клінічні прояви, дані лабораторних та інструментальних методів дослідження залежно від стадії (ступеня тяжкості). Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Бронхіальна астма. Визначення. Етіологія, особливості патогенезу. Класифікація. Клінічні прояви, дані лабораторних та інструментальних методів дослідження. Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування. Невідкладна допомога при нападі бронхіальної астми. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Пневмонії. Визначення. Етіологія. Класифікація. Клінічні прояви і особливості перебігу в залежності від збудника. Дані лабораторних та інструментальних методів дослідження. Диференційний діагноз. Ускладнення (гострий респіраторний дистрес-синдром, деструкція легеневої тканини, гостра дихальна недостатність та інші). Диференційоване лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Плеврити. Визначення. Етіологічні фактори. Класифікація. Клінічні прояви, дані лабораторних та інструментальних методів дослідження. Диференційний діагноз. Ускладнення. Показання до плевральної пункції та дренивання плевральної порожнини. Лікування. Первинна і вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба. Визначення. Етіологія, патогенез. Класифікація. Ерозивна та неерозивна ГЕРХ. Клінічні прояви залежно від варіанту та стадії. Дані лабораторних та інструментальних методів дослідження. Критерії діагнозу, диференціальна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика.
- Диспепсія. Визначення диспепсії. Етіологія та патогенез. Роль Н. рулогі у виникненні гастродуоденальної патології. Класифікація. Недосліджена та функціональна диспепсія. Критерії діагнозу. Диференційний діагноз. Сучасні підходи до лікування функціональної диспепсії. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Хронічні гастрити Визначення, етіологія та патогенез хронічних гастритів. Роль Н. рулогі у виникненні хронічних гастритів. Класифікація. Клінічні прояви, дані лабораторних та інструментальних методів дослідження. Значення ендоскопічного (з морфологією) дослідження. Сучасні підходи до лікування

різних типів хронічного гастриту. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

- Пептична виразка шлунка та дванадцятипалої кишки. Визначення. Основні причини пептичних виразок (Н. руйогі, медикаменти та ін.). Класифікація. Клінічні прояви. Ускладнення (перфорація, пенетрація, кровотеча, стеноз, малігнізація). Значення інструментальних та лабораторних методів діагностики. Методи діагностики Нр-інфекції. Тактика ведення хворого. Ерадикаційна терапія, контроль ефективності ерадикації. Медикаментозна терапія Нр-негативних виразок. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Целіакія та інші ентеропатії. Визначення. Етіологія, патогенез. Роль непереносимості компонентів їжі, імунних факторів і ензимопатій (несприйняття лактози, фруктози, галактози та ін.). Синдроми мальабсорбції та мальдигестії. Критерії діагнозу, диференціальна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Запальні захворювання кишки. Неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона: визначення, етіологія та патогенез. Класифікація. Особливості клінічного перебігу залежно від ступеня активності, тяжкості і фази перебігу. Лабораторна та інструментальна діагностика. Критерії діагнозу, диференціальна діагностика. Кишкові та позакишкові ускладнення та захворювання, асоційовані з запальними захворюваннями кишки (токсична дилатація, перфорація, склерозуючий холангіт, спондиліт, артрити, дерматози, увеїти та ін.). Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Синдром подразненої кишки, визначення.. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клінічні прояви різних варіантів. Римські діагностичні критерії. Диференціальна діагностика. Лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Хронічні гепатити. Визначення. Класифікація. Роль персистенції вірусу, токсичних та медикаментозних агентів, імунних порушень та алкоголю. Методи діагностики вірусної інфекції. Аутоімунний гепатит, хронічні вірусні, токсичний (медикаментозний) гепатити. Алкогольна хвороба печінки. Основні клініко-біохімічні синдроми. Особливості клінічного перебігу та діагностики окремих форм. Диференційний діагноз. Ускладнення. Особливості лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Цирози печінки. Визначення. Значення вірусної інфекції, нутритивних факторів, алкоголю, токсичних речовин та імунних порушень. Класифікація. Особливості клінічних проявів та діагностики різних варіантів. Диференційний діагноз. Печінкова недостатність та інші ускладнення. Диференційована терапія. Невідкладна терапія при ускладненнях. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.
- Ожиріння та його наслідки. Актуальність проблеми. Методи розрахунку надлишкової ваги (індексу маси тіла) та визначення ожиріння. Класифікація ожиріння. Основні медичні наслідки ожиріння – метаболічний синдром, цукровий діабет, серцево-судинні захворювання та захворювання шлунково-

кишкового тракту. Сучасні підходи до медикаментозного та немедикаментозного лікування.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Щоб досягти цілей навчання і успішно пройти курс, необхідно: з першого дня включитися в роботу; регулярно відвідувати лекції; читати матеріал попередньо до його розгляду на практичному занятті; не спізнюватися і не пропускати заняття; приходити на кафедру одягнутими у медичний халат, мати змінне взуття, мати при собі фонендоскоп, зошит, ручку; виконувати всі необхідні завдання і працювати щодня; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися за допомогою і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Передбачена академічна мобільність, взаємозамінність залікових кредитів (обсяг 1 кредиту 30 годин). Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання - строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки, користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття. Не допускаються запізнення студентів на практичні заняття. Пропуски практичних занять відпрацьовуються година в годину викладачу групи або черговому викладачу. Прийом відпрацювань та консультації проводяться щоденно з 08.00 до 17.00, по суботах згідно до «Положення про порядок відпрацювання студентами навчальних занять» від 07.12.2015 № 415.

Студенти з особливими потребами повинні зустрітися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, контакуйте з викладачем.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

На кафедрі внутрішньої медицини № 3 та ендокринології дотримання академічної доброчесності як обов'язкової складової внутрішньої системи забезпечення якості освітньої програми є необхідним. Дотримання академічної доброчесності відбувається згідно діючого законодавства:

- Наказ №305 від 27.08.19 р. щодо організації навчально-виховного процесу в ХНМУ.
- Кодекс академічної доброчесності ХНМУ.
- Наказ № 165 від 02.07.2020 р. про заходи з розвитку системи академічної доброчесності в ХНМУ.
- Положення про академічну доброчесність.
- Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ.
- Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.
- Закон України «Про освіту», стаття 42.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова)

- 1) Гастроентерологія. Підручник: У 2 Т. -Т.2 / за ред. проф Н.В Харченко., О.Я. Бабака. -Кіровоград: Поліум, 2017. – 432 с.
- 2) Ендокринологія: підручник (П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.) За ред. професора П.М. Боднара, - Вид. 4, перероб. та доп. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 456 с.
- 3) Наказ МОЗ України від 21.06.2016 №613 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при вірусному гепатиті В». Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної, третинної (високоспеціалізованої) допомоги «Вірусний гепатит В у дорослих».
- 4) Наказ МОЗ України від 18.07.2016 №729 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при вірусному гепатиті С». Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної, третинної (високоспеціалізованої) допомоги «Вірусний гепатит С у дорослих».
- 5) Уніфікований протокол надання медичної допомоги дорослим хворим на негоспітальну пневмонію. Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія та профілактика,- Київ, Національна академія медичних наук України- 2016.
- 6) Davidson's Principles and Practice of Medicine 23rd Edition. Editors: Stuart Ralston, Ian Penman, Mark Strachan Richard Hobson. Elsevier. - 2018. – 1440p.
- 7) Endocrinology: textbook /Ed. by prof. Petro M. Bodnar.- 4th ed. updated – Vinnitsa: Nova Knyha, 2017. – 328 p.
- 8) USMLE Step 2 CK Lecture Notes 2017: Internal Medicine (Kaplan Test Prep). - 2016. - Published by Kaplan Medical. - 474 pages.

Допоміжна

1. Стандарти надання медичної допомоги хворим з патологічними станами щитоподібної та прищитоподібних залоз в умовах дії негативних чинників довкілля (видання третє, розширене) / За ред. О.В. Камінського. – Харків: «Юрайт», 2017. – 312с.
2. Harrison's Endocrinology. Ed. by J. Larry Jameson, Mc Graw – Hill., New York, Chicago, Toronto. e.a. 4rd edition, 2016. - 608 p.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Сторінка в Moodle <http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=14>.

1. <https://www.aasld.org/>
2. <http://www.acc.org/guidelines#sort=%40foriginalz32xpostedz32xdate86069%20descending>
3. <https://www.asn-online.org/education/training/fellows/educational-resources.aspx#Guidelines>

4. <https://ehaweb.org/organization/committees/swg-unit/scientific-working-groups/structure-and-guidelines/>
5. <http://www.gastro.org/guidelines>
6. www.ginasthma.org
7. <http://goldcopd.org>
8. <http://inephrology.kiev.ua/>
9. http://www.ifp.kiev.ua/index_ukr.htm
10. <http://kdigo.org/home/guidelines/>
11. <http://mtd.dec.gov.ua/index.php/uk/>
12. <https://www.thyroid.org>
13. <https://www.ueg.eu/guidelines/>
14. <http://ukrgastro.com.ua/>
15. Вебсайт Центру громадського здоров'я МОЗ України: <http://phc.org.ua/>

Завідувач кафедри внутрішньої медицини №3
та ендокринології,
д. мед. н., професор

Л.В. Журавльова